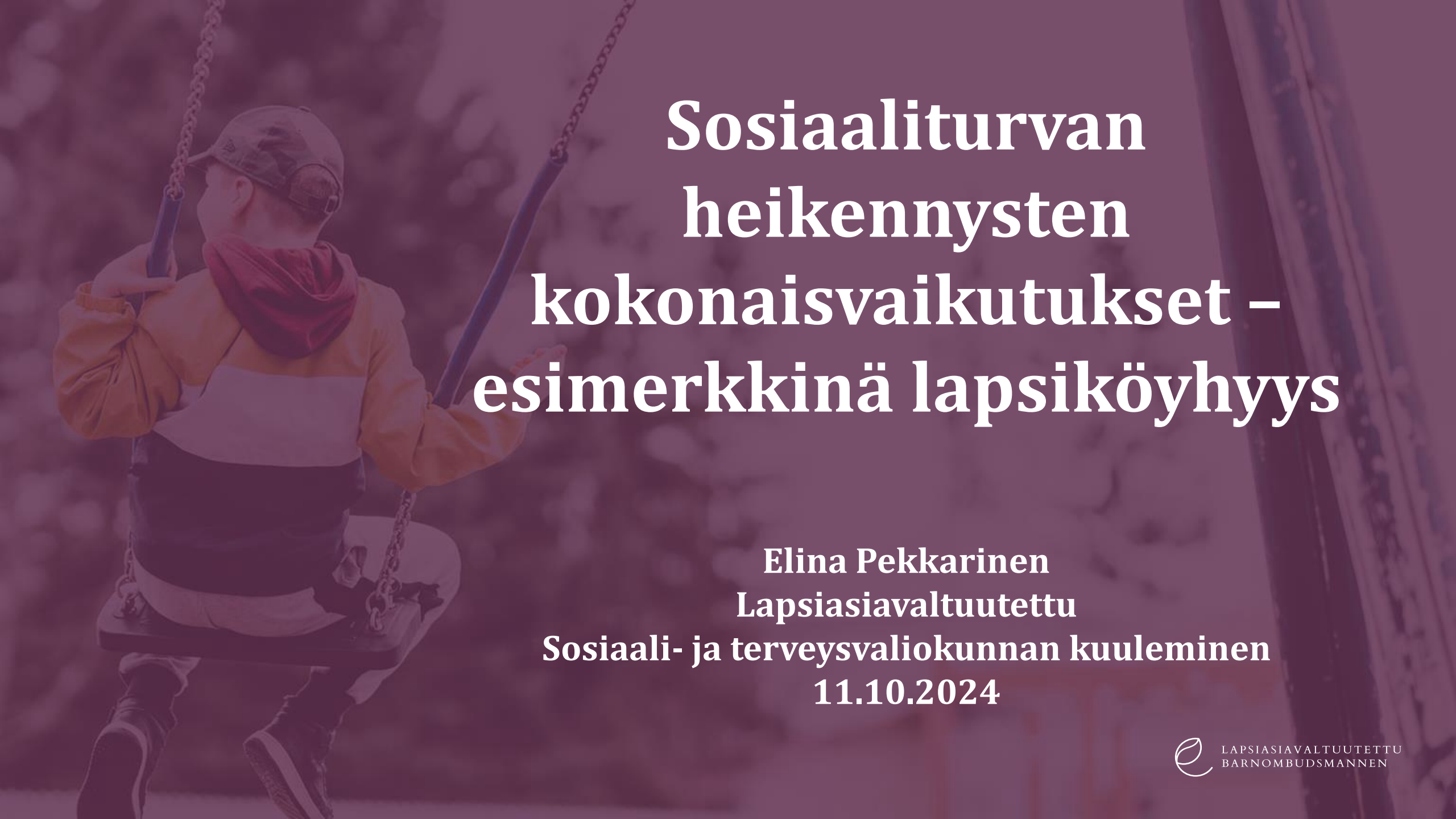

Sosiaaliturvan heikennysten kokonaisvaikutukset – esimerkkinä lapsiköyhyys

Elina Pekkarinen
Lapsiasiavaltuutettu
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan kuuleminen
11.10.2024

LAPSIASIAVALTUUTETTU
BARNOMBUDSMANNEN

“Köyhät maat ovat köyhiä, koska ne, joilla on valtaa, tekevät valintoja, jotka luovat köyhyyttä.”

Daron Acemoğlu

LAPSIASIAVALTUUTETTU
BARNOMBUDSMANNEN

Lapsiköyhyys tänään

- Lapsiköyhyys on Suomessa viime vuosina vakiintunut noin 11 %:n, kun köyhyys määritellään kasvamiseksi kotitaloudessa, jonka tulot ovat alle 60 prosenttia maan keskimmäisistä tuloista.
- Toimeentulotuen saanti viittaa vakaviin toimeentulon vaikeuksiin, sillä edellytyksenä on perheen varattomuus ja tuen viimesijaisuus.
- Viime vuosina lapsiperheiden toimeentulotukiriippuvuutta on saatu vähennettyä etenkin osa-aikaisen työn ja ensisijaisten sosiaaliturvaetuuksien noston avulla.
- Köyhyyden torjumisen politiikkatoimet ovat kuitenkin muuttuneet yhdessä kesässä: toimeentulotuelle odotetaan siirtyvän yhä enemmän lapsiperheitä.
- Toimeentulotuen pitkä tarve on yhteydessä lapsen heikkoon koulumenestykseen, mielenterveyden ongelmiin, lastensuojelun tarpeeseen ja nuorten rikoksiin.

Lasten koulutustaso ja erityisen tuen tarve

- Hallitusohjelman tavoitteena on, että suomalaisten osaamistaso on käännetty takaisin kasvu-uralle ja koulutustaso on noussut.
- N. 75 %:lla pitkäaikaisesti toimeentulotukea saaneiden perheiden lasten päättötodistuksen keskiarvo oli alle 8.
- Pitkäaikaisesti toimeentulotukeen turvautuneissa perheissä myös yksilölliseen opetukseen siirtyminen on muita yleisempää (ks. kuvio, lähde: Ristikari ym. 2018).

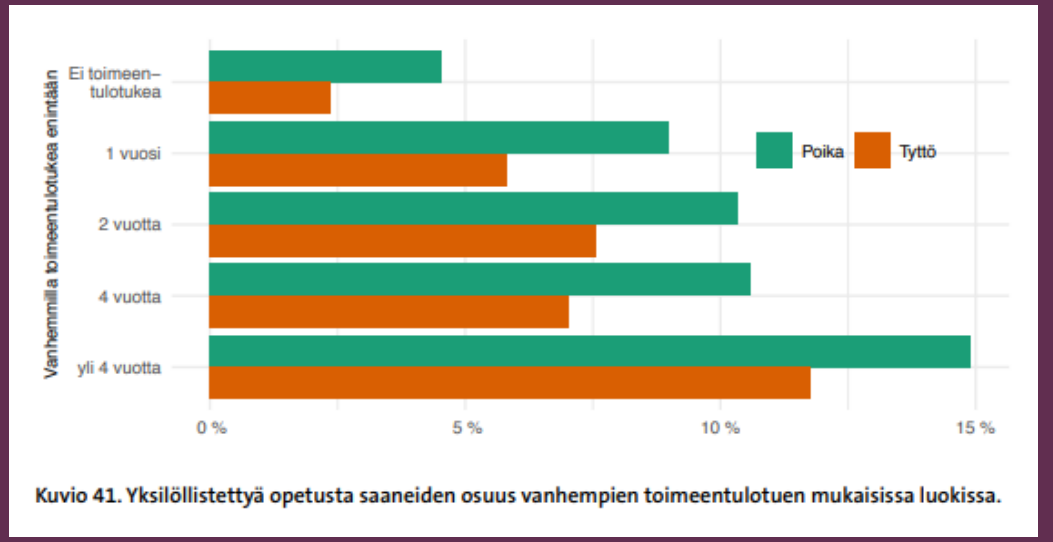

Kuvio 41. Yksilöllistettyä opetusta saaneiden osuus vanhempien toimeentulotuen mukaisissa luokissa.

Lasten ja nuorten mielenterveys

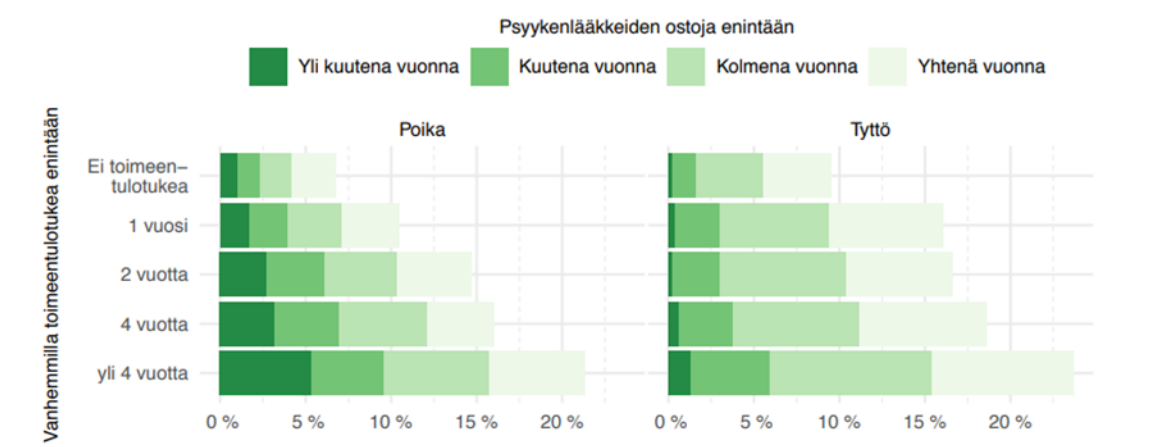

Kuvio 61. Vuonna 1997 syntyneiden tyttöjen ja poikien psyykenlääkkeiden ostotiheysosuudet vanhempien toimeentulotukiluokittain 2004–2015.

- Hallitusohjelman tavoitteena on tarttua nuorten mielenterveyden ongelmiin ja pyritään määrätietoisiin toimiin niiden vähentämiseksi.
- Kohortti 1997 -tutkimuksessa havaittiin, että lasten psyykelääkkeiden pitkäaikainen käyttö on vahvasti yhteydessä perheen pitkäaikaiseen toimeentulotuen tarpeeseen (Ristikari ym. 2018).
- Myös työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen on yhteydessä vanhempien toimeentulotuen saantiin.

Lastensuojelun sijaishuolto

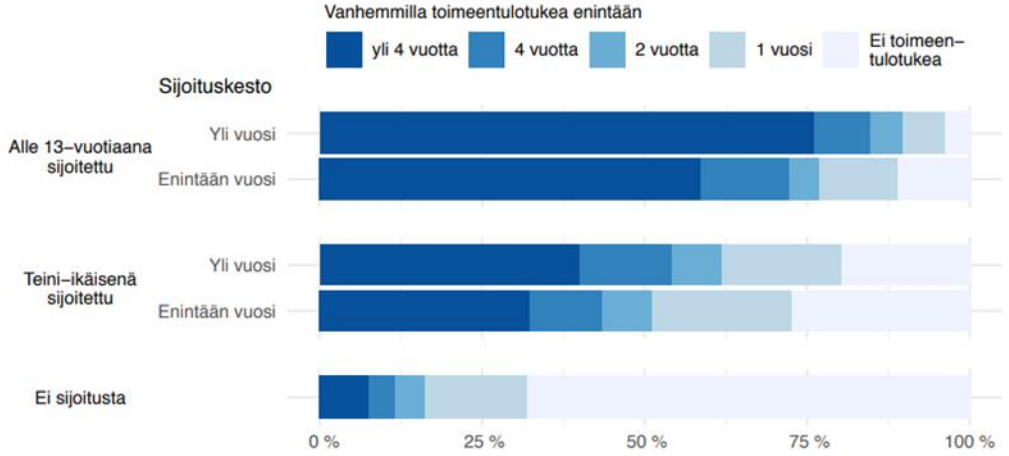

Kuvio 80. Sijoitettujen lasten vanhempien toimeentulotuen saanti sijoituksen keston ja ensimmäisen sijoitusiän mukaan.

- Lastensuojelun sijaishuollon kasvavasta trendi aiheuttaa suuria kuluja
- Lastensuojelun kulut vuonna 2022 olivat 1,3 miljardia euroa, näistä suuri osa sijaishuoltoon.
- Hallitusohjelman tavoitteena on avopalveluja painottava lastensuojelun palvelurakenne.
- 1997 syntyneiden lasten kohortissa lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle lastensuojelun toimesta oli vahvasti yhteydessä perheen pitkäaikaiseen toimeentulotuen tarpeeseen (Ristikari ym. 2018).

Nuorisorikollisuus

- Hallitusohjelmassa pyritään määrätietoiseen nuorisorikollisuuden vähentämiseen.
- 1997 syntyneiden lasten kohortissa rangaistusmääräyksen tai rikostuomion saaminen oli vahvasti yhteydessä perheen pitkäaikaiseen toimeentulotuen tarpeeseen (Risrikari ym. 2018).

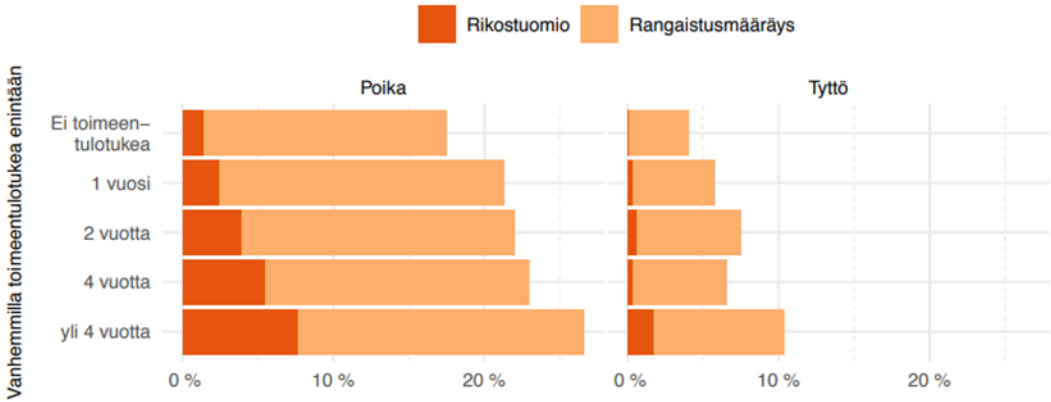

Kuvio 95. Rikostuomion ja rangaistusmääräyksen saaneiden osuus kohortissa sukupuolittain vanhempien toimeentulotukiluokittelun mukaan.

Lapsiköyhyyden tulevaisuus?

- Lapsiköyhyyttä lisäävillä politiikkatoimilla voi olla kielteisiä seurauksia moniin hallituksen hyviin tavoitteisiin.
- Kulutuskäyttäytymisen muutos heikentää taantumaa ja ajaa kansantalouden heikompaan kierteeseen.
- Taloudellisen taantuman olosuhteissa vanhempien työllistyminen ei välttämättä ole ratkaisu, eikä esimerkiksi asunnon myyminen tai vaihtaminen mahdollista.
- Lasten kannalta köyhyys merkitsee usein pitkäaikaista ja vaikeaa syrjäytymistä, jota yksin palvelujen keinoin on vaikea ehkäistä tai korjata.

Kiitos!

Lähteet

Acemoğlu, Daron & Robinson, James (2012) Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity, and Poverty.

Ristikari, Tiina; Keski-Säntti, Markus; Sutela, Elina; Haapakorva, Pasi; Kiilakoski, Tomi; Pekkarinen, Elina; Kääriälä, Antti; Aaltonen, Mikko; Huotari, Tiina; Merikukka, Marko; Salo, Jarmo; Juutinen, Aapo; Pesonen-Smith, Anna; Gissler, Mika (2018) Suomi lasten kasvuympäristönä: Kahdeksantoista vuoden seuranta vuonna 1997 syntyneistä. THL.